

НИН, 31.10.08.

У Саборној цркви у Београду, неком приликом, када је већ увелико почео да побољева, патријарх Павле је служио литургију. Саслуживао је један од владика који се тога дана затекао у престоном граду, а којег, иначе, бије глас да има велику жељу да се заодене белом паном (да постане патријарх). У току службе овај се тако занесе да заборави да је ту Његова светост, па поче да служи као да он начелствује. Патријарх Павле га тихим гласом упозори: “Нека, брате (...), ја сам ту!”

Има их више који би желели, и то што пре да заузму Павлово место. Још од 1997. године, када се нешто озбиљније разболео и када се услед тога нашао у београдској болници “Свети Сава”, поједине владике (један од њих који је тада био међу најгласнијима у том захтеву већ одавно није међу живима), с времена на време, потегну питање избора новог патријарха. Последњих година, што је патријархово здравље бивало све крхкије, такви захтеви су учестали. И то готово пред свако заседање Светог архијерејског сабора Српске православне цркве, који има редовно годишње заседање у мају, али се последњих година, због “ванредних прилика”, уобичајило да има и своје јесење заседање.

Доскора се није знало да ли ће ове јесени бити сабора. Сумње да ли ће до њега уопште доћи, код оних који су упућени у црквена збивања, подстакле су и проређене седнице Светог архијерејског синода СПЦ (“црквене владе”). Синод је заседао 26. августа, његова следећа седница заказана је за 30. август, но она тада из неког разлога није одржана; десило се то тек 9. септембра. Потом је седница Синода заказана за 25. септембар, па за 29. септембар. Али, ни у једном од ових термина она није одржана. Четворица владика који уз патријарха Павла чине Синод у садашњем сазиву (митрополит црногорско-приморски Амфилохије и епископи жички Хризостом, бихаћко-петровачки Хризостом и милешевски Филарет) састали су се тек 2. октобра у Сремским Карловцима, а онда 8. октобра у Београду, када је утаначен договор да се за 11. новембар закаже скуп свих владика – заседање Светог архијерејског сабора СПЦ.

Претходно заказивање, па отказивање седница Синода неки су тумачили као немогућност постизања договора да ли да се закаже или не закаже седница Сабора и да ли треба потезати питање избора новог патријарха.

Откад је заказано заседање Сабора, само ретки су могли “у поверењу” чути да ће се ићи на избор новог патријарха. Мало по мало вест је стигла и до медија. Тако, дневни лист који ће се касније показати као најобавештенији у овој ствари (“Блиц”), 16. октобра пише: “Упркос настојању да се по сваку цену до 11. новембра, за када је заказано јесење заседање Светог сабора, издејствује оставка патријарха Павла како би се редовно заседање претворило у избор за новог поглавара, писмене сагласности Његове светости о повлачењу са трона СПЦ нема”.

Да су таква “настојања”, да се “издејствује оставка патријарха Павла” сасвим озбиљна, постало је јасно када је објављена изјава епископа нишког Иринеја, у којој каже како он “верује да патријарх Павле размишља о повлачењу” са чела Српске православне цркве, због свог здравственог стања. Ова изјава имала је утолико већу тежину што долази од владике који ужива највеће поверење патријарха Павла. Када је пре две године патријарх намеравао да се повуче са највише црквене дужности, он је имао у плану, а то је и другим блиским сарадницима рекао, да за свог заменика (до избора новог патријарха) предложи управо владикау нишког Иринеја. Патријарха су тада убедили да се не повлачи, па није ни дошло до постављања његовог заменика.

Иринејеве речи су наишле на велики одјек, иако је то био само његов лични закључак. У изјави за НИН владика Иринеј каже да је патријарх Павле њему лично пре годину и по дана рекао како има намеру да се повуче, па је он на основу тога и садашњег здравственог стања поглавара СПЦ, с обзиром на то да се већ годину дана налази у болници, изјавио да “верује да патријарх и сада размишља о повлачењу”.

“Патријарх је свестан својих дужности и својих обавеза, а није у могућности да их обавља. Њему је интерес Цркве изнад свих других интереса, па је сасвим нормално да у таквој ситуацији размишља о повлачењу... То је ствар његове слободне воље, коју ће Сабор, верујем, прихватити”, образлаже епископ нишки Иринеј.

Само дан после Иринејеве изјаве поменути дневни лист пише, цитирајући неког “из добро обавештених кругова у Патријаршији”, да је патријарх “поднео оставку 12. октобра на законит начин и пред законитим телом, што значи да је то учинио пред целим

Синодом” и да је она потом заведена у архиви Патријаршије.

Објављено је то у дану када је одржавана нова седница Синода (24. октобра). Истог тог дана, после синодске седнице, митрополит Амфилохије појављује се пред новинарима, с написаним саопштењем, које дословце гласи:

“Свети архијерејски синод Српске православне цркве, са своје данашње седнице одржане у Патријаршијском двору у Београду, обавештава јавност да је Његова светост патријарх српски господин Павле, на основу члана 111. Устава Српске православне цркве, поднео молбу којом због здравствених разлога и немоћи умољава Свети архијерејски сабор да му, на своме предстојећем јесењем редовном заседању, 11. новембра 2008. године, одобри повлачење из активне службе.

Свети архијерејски синод је ову молбу Његове светости патријарха Павла доставио Светом архијерејском сабору у надлежност.”

Новинари су тада замољени “да не постављају питања”, па је остало нејасно када је то патријарх поднео наведену молбу. То није могло бити 12. октобра, како је објављено, јер тога дана (била је недеља) чланови Синода не да нису били у Београду, него већина њих није била ни у Србији. Као ни претходна три и потоња четири дана. Од 9. до 16. октобра у Цариграду се одржавао један велики хришћански скуп, којем су испред Српске цркве присуствовали митрополит Амфилохије и епископи бихаћко-петровачки Хризостом и бачки Иринеј (Амфилохије се вратио два дана раније), док је епископ жички Хризостом тих дана боравио у Аустралији.

То је био само разлог више да се посумња да ли је та патријархова молба, заиста – његова! Доведена је у сумњу њена аутентичност, и од самих појединих владика. Неки од блиских патријархових сарадника посумњали су у аутентичност самог потписа. Сматра се да је испод молбе написане и донете патријарху само да прочита стављен његов факсимил, који се чува у канцеларији Синода. Многи су пожелели да лично виде тај документ... Али, он је до даљњег остао недоступан за ширу јавност; што је донекле и разумљиво, док се са њим претходно, на сабору, не упознају они који о њему одлучују, владике...

Пошто је, као и обично кад год се помене избор новог патријарха поред живог Павла, дошло до великог одјека у јавности, из Синода је на адресе владика послата информација о “патријарховој молби”, уз братску препоруку да до заседања Сабора не би требало давати никакве изјаве, јер се тако, наводно, уноси забуна у народ.

Сумњичења нису престајала, па је митрополит Амфилохије морао поново да се огласи: “Нема никакве сумње да је молба за разрешење патријарха Павла аутентична. Потписана је 8. октобра при патријарховој пуној свести пред свим члановима Синода. Потпис су на ову молбу ставили патријарх, епископ жички Хризостом, бихаћко-петровачки Хризостом, милешевски Филарет и ја, као чланови Синода, и секретар Саво Јовић.”

Ни то за оне који сумњају није довољно. Питају се: зашто нико други није присуствовао овом потписивању?! Конкретно, наводи се да је и сам монах Методије који чува патријарха удаљен из болничке собе када су чланови Синода били код Његове светости. Такође, да ту у то време није било никог ни од болничког особља...

С друге стране, стижу упозорења да није у реду да се сумња у оно што је саопштила “црквена влада”.

Али, до таквих размимоилажења сигурно не би дошло да је одмах саопштено онако како јесте, да није остављено места нагађањима и да није било тога да се каже једно, па друго...

Све то створило је простора да се у целу ову причу уплете политика. А може бити да је од ње и све потекло. Има оних који сведоче како су се код њих поједини високи представници власти распитивали ко би могао да буде будући патријарх, али и да отворено изнесу своје жеље, па и спремност да помогну да се изабере неко од млађих владика. Упире се и на једног министра, са три држављанства, да је, како сведоче, ишао у обилазак појединих владика или их у Београду изводио на ручак, успут сугеришући како би добро било да за патријарха буде изабран неко од млађих владика, оних који разумеју и који би могли да се уклопе у савремене токове, а кога би на крилима носили старији духовни горостаси...

Многи су у томе, пре других, препознали младог (40 година) и виспреног владика захумско-херцеговачког Григорија. Можда и због, како се сматра, његове блискости са премијером Републике Српске Милорадом Додиком, који, опет, има добре односе са владајућом Демократском странком Бориса Тадића у Србији.

Отвореног распитивања из врха државне власти било је и за могућност да се бира Иринеј (Добријевић), епископ аустралијско-новозеландски, који је тек пре неку годину, по доласку из Америке, где је рођен и чије држављанство има, добио владичански чин.

Али, испоставило се да је то немогуће, пошто не испуњава један од основних формалних разлога: нема још неопходних пет година проведених на дужности епархијског архијереја. (Неки, да ли из шале или из збиље, кажу како им је из власти речено да за њих то није никакав проблем – држава ће докупити стажа колико је потребно!)

Такав “избор” будућег патријарха никоме ко држи до себе није по вољи, поготово старијим владикама. Зато је и логично очекивати да то буде контрапродуктивно, па се може десити, највише управо због тога, да на предстојећем заседању Сабора и не дође до од неких толико жељеног избора. А ако и дође, тешко ће бити да се изабере тројица владика који ће ући у тројну кандидатуру, а од којих ће неко жребом – Божјом вољом – бити изабран (извлачењем једне од три коверте) за патријарха. Јер, да би неко ушао у тројну кандидатуру неопходно је да га подржи више од половине владика, а то значи да има најмање 21 глас.

Настала ситуација подстакла је и разне медијске “анализе” стања у Цркви. Тако, владике се сврставају не само на млађе и старије (при чему године старости нису одлучујуће), него и на реформисте и конзервативце, на новотарце и старинце... сугеришући при том да су управо млађи, реформисти, односно новотарци, ти које треба подржати, јер, сматра се, они живе у духу свог времена, нису толико сумњичави према ономе што долази са Запада...

И – ето још једног разлога због којег “обележене” владике имају разлога да буду незадовољне.

У ту групу владика често је сврставан и сам патријарх Павле. Али, свако ко га иоле познаје, зна да је он модернији и од оних који су много млађи од њега. Њему ништа није страно што може да продуби веру и човека духовно уздигне.

На помен могућег избора новог патријарха док је садашњи још у животу, често се указује и на онај чисто људски фактор, да је то – грехота према патријарху Павлу, да се тако вређа његова личност, јер црквени поглавари се свуда у хришћанском свету бирају доживотно. Међутим, поједини “аналитичари” и тобожњи “познаваоци црквених прилика” то правдају практичним разлозима. Као кључни аргумент потеже се да је и оснивач Српске цркве Свети Сава за време земаљског живота предао свом наследнику Арсенију Сремцу дужност архиепископа. Тај аргумент потеже и митрополит Амфилохије.

Међутим, др Миодраг Петровић, велики стручњак за црквено право и данас најбољи

познавалац живота Светог Саве, противи се таквом повлачењу паралела. Каже да је Свети Сава пре одласка у Свету земљу из виших црквених интереса предао дужност:

“Свети Сава је ишао бар један корак испред догађаја. Он је ради виших духовних, мисионарских циљева отишао на далек и неизвестан пут – иде се кроз арапски свет, остаје цео Васкршњи пост на Синају, сваке суботе служи Литургију на врху Хорива... Он је једноставно схватио да је то ризичан, али по Цркву користан пут, иде да донесе реликвије и друго што је потребно, али он има и предосећај да може да се догоди да се са тог пута не врати, као што се и није вратио. И ту нема никаквог поређења са садашњом ситуацијом. Сава се није повукао због болести. Патријарха Германа су сменили кад су добили лекарско уверење, што је било погрешно. И Павле је погрешно што се прихватио дужности у таквој ситуацији... Али, сада се устаје у одбрану да се то не претвори у обичај. У црквеном праву постоји правило – оно што ретко бива не може бити закон.”

Још одраније се могло чути да је из појединих помесних православних цркава сугерисано да се за Павловог живота не бира нови патријарх. Учињен је преседан док је Герман био жив, сада ако се исто понови док је Павле жив, преседан се учвршћује као правило. Православна црква је – једна, па оно што се дешава у једној помесној цркви, одражава се и на живот других православних цркава.

Знано је да Павле није желео да буде патријарх, и да се томе одлучно супротстављао. Када је те 1990. године на Изборном сабору неко од владика наглас предложио да тадашњег епископа рашко-призренског Павла бирају као трећег кандидата за будућег патријарха, он је одмах изашао и, попут каквог старозаветног пророка, бацио се на под испред свих владика, молећи их да њега не бирају. Али, браћа архијереји нису га послушали, изабрали су га да уђе у тројну кандидатуру. А потом је, апостолским жребом, изабран за 44. патријарха српског. Али, и поред тога, пазио је да не повреди достојанство свог претходника на светосавском трону. Иако је патријарх Герман био у коми, кад год је одлазио код њега у посету, у болницу, скидао је патријаршијске инсигније и белу пану.

Због тог тадашњег српског “двојства”, у нелагодну ситуацију доведени су и поглавари других помесних православних цркава. Нико од њих није дошао на устоличење патријарха Павла. Вероватно су били у дилеми како да присуствују устоличењу црквеног поглавара, поред његовог живог претходника. Такође, нико од њих није дошао ни на сахрану Германа (који се упокојио непуних девет месеци после развлашћивања од патријаршијске дужности). Поглавари су вероватно опет били у дилеми како својим присуством на сахрани да одају почаст која припада патријарху, поред другог живог патријарха.

Колико такве ситуације могу бити непријатне видело се и у Грчкој, после војног пуча, седамдесетих година прошлог века. Када је војна хунта преузела власт у држави, она је свргла и тадашњег архиепископа атинског и све Јеладе, и поставила свог човека. А када је отерана војна хунта, Црква је изабрала поглавара по својој вољи, тако да су неко

време у Грчкој била “три архиепископа”.

Саопштење Синода Српске цркве да је патријарх Павле поднео молбу да му се одобри повлачење из активне службе наишло је на велики одјек у хришћанском свету. А то је само још један доказ колико велики угледа ужива патријарх српски Павле.

Како ће бити ономе ко на црквени трон стане после њега?